

Quatre Gats centenaris

El 12 de juny el restaurant els Quatre Gats farà un segle de vida. Cent anys d'un singular establiment barceloní que va iniciar una intensa activitat cultural en una època de febre modernista a Catalunya. El seu record encara és viu al carrer de Montsió.

ARXIU

“E n Pere Romeu us fa avinent que al carrer de Montsió entrant per la plaça de Santa Anna, segona casa a mà esquerra, des del dia dotze del mes de juny hi haurà obert un establiment tan propi de l’embargament dels ulls com nodrit de bones coses per a complaure el paladar”. Aquesta és la invitació que l’artista Pere Romeu feia als qui, segons Santiago Rusinó, “ensems amb l’aliment pel seu cos necessiten alimentar l’esperit”. La taverna-café-cerveseria-cabaret dels Quatre Gats, la que “serveix-beure-i-menjar-a-totes-hores”, naixia el 12 de juny de 1897 al cor de Barcelona. Han estat cent anys –interromputs– que l’art i la gastronomia hi han anat de bracet. Durant l’època de major efervescència dels Quatre Gats van passar-hi la majoria d’artistes i intel·lectuals del moment. El propòsit fundacional de la taverna modernista era de renovar la societat i la cultura catalanes imitant la dinàmica empena cultural que vivia París, punt de referència dels modernistes catalans. Durant sis anys (1897-1903), als baixos de la Can Martí, s’hi va desenvolupar una intensa activitat artístic-bohèmia que s’allunyava de la realitat oficial, més preocupada per la pèrdua de les colònies comercials espanyoles d’Amèrica.

Una cerveseria, un museu. El restaurant dels Quatre Gats és situat en un immoble d’estil neogòtic construït per l’arquitecte Josep Puig i Cadafalch a la meitat de la darrera dècada del XIX. Can Martí presenta una sèrie de característiques arquitectòniques pròpies de l’escola flamígera que s’imposà als Països Baixos i a Alemanya al segle XV. Un bon exemple en són els arcs apuntats de la planta baixa o els motius heràldics del portal. No obstant això, també s’hi poden percebre elements autòctons com el ferro forjat a les balconades, el sostre embigat o el terra amb lloses blanques alternades amb lloses fosques, que recorden la típica masia catalana. És precisament

ARXIU

Interior de l'establiment, una imatge que pràcticament ha perdurat durant els cent anys d'existència dels Quatre Gats. A la pàgina anterior, l'imprès d'un menú dels Quatre Gats dibuixat per Picasso. L'artista malagueny hi va destacar l'ambient modernista del local, només cal veure els vestits dels clients.

aquesta dosificació de recursos propis amb uns altres d'importats que ha marcat l'itinerari vital del local, que ja el 1897 despertava tant la curiositat dels barcelonins com la dels vinguts de fora. A *L'Esquella de la Torratxa*, periòdic satíric barceloní, hi podem llegir, en un exemplar del 18 de juny de 1897, una nota sobre la inauguració dels Quatre Gats, "un establiment que o molt ens equivoquem o cridarà aviat l'atenció de tot Barcelona, venint a constituir dintre de poc una de les notes més curioses d'aquesta Ciutat".

Els promotors dels Quatre Gats foren quatre: el pintor Ramon Casas, l'escriptor i pintor Santiago Rusiñol, el crític literari i d'art Miquel Utrillo i Pere Romeu, ja mencionat, que es convertí immediatament en el cap visible de l'hostal. Romeu era l'únic de tots quatre que havia treballat en un local d'aquestes característiques. Ho havia fet als Estats Units i a París, participant d'un espectacle d'ombres xineses de gran èxit. També havia fet d'animador del cèlebre cabaret parisenc Le Chat Noir, punt de

Des dels Quatre Gats es volia renovar la societat i la cultura catalana. El cabaret parisenc Le Chat Noir en fou la referència.

referència espiritual dels Quatre Gats. La part administrativa corresponia a Ramon Casas, tot i que les seves aportacions econòmiques mai no foren gaire importants, a Maties Ardènez, un drapaire enriquit, i al banquer i president de la Cambra de Comerç, Manuel Girona, de qui es deia que tenia més diners que no tota la gent de Girona junta.

I amb tots els ingredients del corrent artístic del moment, el modernisme, els Quatre Gats obria les portes sense que ningú sabés definir exactament què era

aquell local extravagant. *L'Esquella de la Torratxa* apuntava que tant es podia tractar "d'una cerveseria, un cafè o un casino, però sense tenir amb aquests establiments cap punt de contacte". En tot cas, l'interior dels Quatre Gats era diferent del de les altres cerveseries o hostals de Barcelona. A les parets hi havia –i encara n'hi ha avui dia– aquarel·les, dibuixos, gravats, quadres a l'oli, plats de majòlica..., que recorden més un museu que no pas un local gastronòmic. No hi faltava cap detall de l'univers modernista, ni tan sols la vestimenta de molts dels clients, composta obligatòriament, segons *L'Esquella de la Torratxa*, de "barret tou d'ales amples i abonyegat a puntades de peu, trajo de vellut de color de castanya bullida i sobrat de roba i calces sempre arremangades, com si al carrer hi hagués fang o vinguessis de l'hort".

La cervesa, que juntament amb el cafè era el producte més sol·licitat del local, se servia en unes grosses gerres de ceràmica blanca, decorada amb motius florals i amb les testes de quatre gats. A

Cartell elaborat per Ramon Casas per anunciar un espectacle d'ombres xineses als Quatre Gats. L'individu que està dret és Pere Romeu. També hi surten Utrillo, el mateix Casas, Rusinol, Zuloaga i Meifrèn.

les taules hi havia un petit moble per a deixar-hi les pipes. D'aquesta manera els Quatre Gats es convertia, segons una definició anònima, en "un centre d'expansió on, al pas que se saboregen bones begudes, es respira un aire modernista que eixampla els pulmons i porta l'esperit a regions més serenes".

La veritat és que la primera etapa dels Quatre Gats fou nefasta, administrativament parlant. La clientela habitual solia anar sempre justa de diners i demanava les coses més barates de la casa. L'any 1899 un sopar, que incloïa un plat, postres, pa, vi i cafè, valia dues pessetes. Romeu establí un sistema d'ofertes com ara trenta àpats a "dotze duros" o la possibilitat que, per cent pessetes, una persona pogués dinar i sopar cada dia durant un mes. Però, els pocs beneficis, no els aportaven pas els àpats sinó les cerveses i els cafès. A més Pere Romeu no era gaire bon administrador.

L'artista de Torremdebarra apreciava molt més el pintor, músic o literat que passés hores i hores a la cerveseria fent una consumició mínima, que no cap burgès que pogués fer-hi una despesa més elevada. Aquest ideal, que

xoca amb els principis comercials bàsics de qualsevol hostaler, portà al tancament dels Quatre Gats el 3 de juliol del 1903. Aquell dia Romeu enganxà a la

La primera exposició de Picasso a Barcelona fou als Quatre Gats. Més endavant va fer algunes obres per al local.

porta local un cartell que feia "Per llogar" acompanyat d'un dibuix on apareixien quatre gats plorant.

Ombres xineses, titelles, pintura, música, literatura... La primera aposta cultural als Quatre Gats foren les projeccions d'ombres xineses, un espectacle impulsat per Pere Romeu, Miquel Utrillo i Santiago Rusinol, amb obres pròpies com *L'hereu Riera* o *El testament*

d'Amèlia. La primera sessió fou la nit del 29 de desembre de 1897 i consistí en l'emissió d'un joc d'ombres dibuixades per Utrillo que interpretaven els versos del poema *Montserrat* de Joan Maragall. En la mateixa vetllada s'interpretà la comèdia *Viatge humorístic dels Quatre Gats i un vestit negre o en Pere Romeu anant pel món*, amb música del compositor Joan Gay. Les ombres xineses en foren l'atracció principal fins a la primavera del 1898, perquè a partir d'aquell moment les sessions de putxinellis hi van adquirir més popularitat, fins a convertir-se en el gran centre d'atracció dels Quatre Gats. Els titelles, fabricats per Julià i Juli Pi —pare i fill—, comptaven sempre amb els mateixos personatges: en *Tòfol*, el *Dimoni*, en *Cristòfor* i en *Titella*. Per la quantitat de persones, quitxalla inclosa, que s'aplegaven entorn del diminut teatre cada vegada que hi havia funció podem deduir que aquest espectacle tingué més acceptació que no les ombres xineses.

En una ocasió l'espectacle de putxinellis va tenir un espectador d'excepció, Rubén Darío. El poeta nicaragüenc, en un viatge a Barcelona l'any 1899, no va desaprovechar l'ocasió de visitar els Quatre Gats, on el va sorprendre l'entusiasme popular que despertaven les comèdies interpretades per titelles. Posteriorment Darío narrà l'experiència: "*Naturalmente, los títeres de los Quatre Gats hablan en catalán y apenas me pude dar cuenta de lo que se trataba en escena. Era una pieza local que debe de haber sido muy graciosa cuando la gente se ríe tanto*". Els espectacles de putxinellis anaven acompanyats de cançons populars, la més coneguda de les quals era *El ball del tururut*. En una ocasió la popular tonada de "qui gemega ja ha rebut" va ser interpretada espontàniament pel mestre Isaac Albéniz.

El novembre del 1898 Pere Romeu va tenir la idea de començar una tongada d'exposicions artístiques a l'hostal que regentava.

Es van iniciar amb els quadres del pintor asturià, establert a Barcelona, Darío de Regoyos. Les següents van anar a càrrec dels pintors Isidre Nonell, Ramon Pitxot, Evelí Torrent, Xavier Gosé i l'holandès Henrik Mulder, tots ells clients habituals dels Quatre Gats. Però les exposicions que tingueren més renom foren les de Ramon Casas, l'octubre i el novembre del 1899, i la primera que un jove pintor anomenat Pablo Ruiz Picasso feia a Barcelona. El geni malluguès hi presentà, el febrer del 1900, un quadre i un conjunt de retrats, fets al carbó o acolorits. El diari barceloní *La Vanguardia*, en l'edició del 3 de febrer de 1900, parla d'un jove, "quasi nen, Ruiz Picasso [sic], que ha organitzat una exposició de dibuixos i notes de color a 'Els IV Gats'".

En totes les obres exposades, hi fa gala d'una facilitat extraordinària de manejar el llapis i el paper (...) condicions que cal esperar que arribaran a la maduresa el dia que el senyor Ruiz Picasso (...) sigui a l'edat que s'ambiciona tot". Més endavant Picasso realitzà obres relacionades amb els Quatre Gats, la més popular de totes, la composició en colors que encapçalava l'imprès del menú del dia.

Deixant de banda el fum de les pipes i de les cigarretes als Quatre Gats es respirava cultura i art pels quatre costats, en part gràcies a la presència de literats, artistes i músics de renom que hi anaven a parar. El poeta Joan

Maragall era una de les grans personalitats literàries del moment que coneixia bé l'hostal. En una ocasió hi va llegir fragments de *Visions i cants*, el seu segon recull de versos. Maragall, com Adrià Gual, era membre de l'Associació Wagneriana, formada l'octubre del 1901 per un grup de fervents admiradors del compositor alemany. A més de Maragall la popularitat dels Quatre Gats s'engrandí amb la presència dels artistes més renovadors del mo-

ralta, Ramon Reventós i Frederic Pujulà, a més de Pere Romeu, que es convertí en una mena de cap de redacció. Casas, Mir, Pitxot, Nonell, Rusinol, Gosé, Opisso, Riquer i altres dibuixants foren els encarregats d'il·lustrar el precedent de *Pèl & Ploma*.

Després del tancament dels Quatre Gats, l'any 1903, l'hostal del carrer Montsió va viure una autèntica odissea abans no va poder reengegar. Durant l'època franquista va estar tancat i no

ARXIU tornà a funcionar fins els anys 70. El 1983 els Quatre Gats va recuperar la seva doble funció històrica, la de restaurant i la d'espai dedicat a activitats culturals. Des de l'any 1991 edita una publicació pròpia per informar els clients del menú del dia i amb notícies d'àmbit cultural i artístic. Aquests dies l'històric restaurant celebra el centenari rememorant

Dibuix publicat a 'L'Esquella de la Torratxa', al juny de 1903. Fa al·lusió al tancament del local.

LA CLAUSURA DELS «QUATRE GATS»

—Ja qu' en Pere 's' se va plantat,
© Im qui dia 2000 07/11/2000

—no hi heura un' ànima bona
que vulgui veuè & amparar-me?

ment, la majoria dels quals provenien de l'Acadèmia de Belles Arts de la Llotja de Barcelona, tots ells enlluernats pels moviments artístics parisenços.

Una revista pròpia. Les novetats culturals i gastronòmiques que presentaven els Quatre Gats necessitaven un mitjà de difusió, idea que Pere Romeu va dur a la pràctica amb l'edició d'una revista il·lustrada, que duia el mateix nom que la cerveseria. El primer número de la publicació va aparèixer el febrer del 1899 i fins el maig d'aquest mateix any en van sortir catorze números més. Hi col·laboraven Miquel Utrillo, Josep Maria Rovi-

l'esperit modernista impulsat pels seus fundadors. Hi ha previst que s'hi faci una tertúlia per parlar del modernisme català, una sessió de titelles i un concurs literari de lliure inscripció. El dia 12 hi haurà un dinar-homenatge a Richard Wagner, i s'hi servirà el mateix menú que prenien els seus admiradors ara fa cent anys.

Segurament que des de les altes esferes Casas, Romeu, Rusinol, Utrillo i tots els qui van fer dels Quatre Gats un punt de visita obligat dels amants de l'art i de la cultura modernista celebraran que els "seus" quatre gats continuïn miolant.

Jordi Finestres